

HUMAN AKCIJA ZA
RIGHTS LJUDSKA
ACTION PRAVA

**Predlog amandmana na Nacrt zakona o medijima
Akcije za ljudska prava**

SADRŽAJ:

1. Solidarna odgovornost, član 28	2
2. Odgovornost elektronskih publikacija za komentare, član 36	3
3. Zaštita ugleda autora, član 38	4
4. Zaštita izvora informacija, član 40	5
5. Dužna novinarska pažnja, član 42	6
6. Isključenje odgovornosti za štetu, član 43	9
7. Pravo na privatnost, član 54	10
8 i 9. Procesni aspekti zaštite pojedinih prava, član 57 i 58	12
10. Pravo na ispravku, član 65	13
11. Procesni aspekti objavljivanja odgovora odnosno ispravke, član 70	14

Predloženi amandmani na Nacrt zakona o medijima oslanjaju se na Predlog izmjena i dopuna Zakona o medijima iz jula 2015. godine koji je sačinila Radna grupa Akcije za ljudska prava (HRA).¹ Predlog HRA je bio dostavljen radnoj grupi, koja je i prihvatila njegov značajan dio.

Ovim predlozima HRA sada pridružuje i dva predloga amandmana u vezi sa odgovornošću elektronskih publikacija za komentare i otkrivanjem izvora informacija, kao novim, vrlo važnim temama koje je uveo Nacrt zakona.

Dopune teksta date su boldovanim slovima, dok je tekst čije se brisanje predlaže označen u programu „track changes“ u cilju lakšeg praćenja, odnosno snalaženja u tekstu.

Predlog amandmana 1

Solidarna odgovornost, član 28

Član 28 Nacrta dopuniti tako da glasi:

„Za štetu učinjenu **objavlivanjem neistinitog, nepotpunog ili drugog programskog sadržaja**, u smislu člana 27 ovog zakona osnivač, glavni urednik, urednik za pojedina izdanja ili rubrike i novinar ili autor koji nije novinar odgovaraju solidarno, **u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi, ako se dokaže da su glavni urednik, urednik za pojedina izdanja ili rubrike i novinar ili autor koji nije novinar postupali suprotno dužnoj profesionalnoj pažnji.**

Postojanje osnova odgovornosti za štetu dokazuje tužilac, a postupanje u skladu sa dužnom profesionalnom pažnjom dokazuje tuženi.“

Obrazloženje:

Predložene dopune stava 1 člana 28 doprinose razumljivosti teksta zakona. Instituti dužna pažnja i isključenje odgovornosti za štetu uvode se tek naknadno, članovima 42 i 43, pa se tekst stava 2 ovog člana čini nerazumljivim. Prihvatanje predloženog teksta u stavu 1 omogućava razumijevanje stava 2 – da postupanje u skladu sa dužnom novinarskom pažnjom dokazuje tuženi. Predloženo preciziranje u stavu 1 je upodobljeno i članovima 43 i 45, stav 1 Nacrta, koji se tiču isključenja odgovornosti za štetu i odgovornosti za štetu koja potiče od državnog organa.

¹ Radnu grupu su činili: Azra Jasavić, tada poslanica Pozitivne Crne Gore, Dragoljub Duško Vuković, novinar, medijski analitičar i predsjednik Skupštine NVO Media centar, Jadranka Vojvodić, pomoćnica direktora Agencije za elektronske medije i Goran Đurović, tada član Savjeta RTCG i predsjednik UO Koalicije Saradnjom do cilja, sada direktor NVO Media centar.

Predlog amandmana 2

Odgovornost elektronskih publikacija za komentare, član 36

Član 36 Nacrta izmijeniti i dopuniti tako da glasi:

Komentar je sadržaj objavljen na elektronskoj publikaciji koji je kreirao njen registrovani korisnik povodom objavljenog programskog sadržaja.

Elektronska publikacija je odgovorna za komentare trećegih lica, koji predstavlja očigledno nezakonit sadržaj, ako ga ih ne ukloni ~~blagovremeno po prijavi ili saznanju da se radi o sadržaju kojim se krše zakonom zaštićena prava,~~ bez odlaganja. Očigledno nezakonit sadržaj je sadržaj čije je objavljivanje u mediju zabranjeno u skladu sa članovima 46, 48, 49, 50, 51 i 52.

Elektronska publikacija je odgovorna za komentare trećih lica kojima se krše zakonom zaštićena prava, ako ih ne ukloni po prijavi.

Prilikom utvrđivanja odgovornosti elektronske publikacije iz stava 3 uzeće se u obzir da li je komentar dat anonimno, odnosno, da li je moguće otkrivanje identiteta osobe koja je objavila nezakonit sadržaj.

Elektronska publikacija je dužna da jasno propiše i učini dostupnim pravila za objavljivanje komentara trećih lica.

Obrazloženje:

Predlog amandmana se oslanja na pravila koja je u odnosu na odgovornost portala uveo Evropski sud za ljudska prava u svoje dvije relevantne presude, *Delfi protiv Estonije* i *Magyar Tartalomszolgáltatás Egysülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske*.² Rješenje dato u Nacrtu zakona ne pravi razliku između obaveze portala da uklanja očigledno nezakonit sadržaj i obaveze da drugu vrstu nezakonitog sadržaja ukloni tek po prijavi, kao ni da je osoba koja je postavila sadržaj za njega primarno odgovorna onda kada je moguće otkriti njen identitet. Portal je dužan da očigledno nezakonit sadržaj uklanja "bez odlaganja", što podrazumijeva obavezu da obezbijedi odgovarajuću administraciju u razumnom roku, pa prema tome u takvom slučaju nije potrebno dokazivati trenutak "saznanja" portala.

„Očigledno nezakonitim“ sadržajem u praksi Evropskog suda za ljudska prava do sada se smatrao govor mržnje i poziv na nasilje, što se može podvesti pod zabranu govora mržnje u članu 48. Smatramo da i pojedinačne zabrane navedene u Nacrtu u članu 49 (Zabrana diskriminacije), zaštita interesa djece (član 50), zabrana javnog izlaganja pornografije (član 51), kao i zabrana reklamiranja (član 52) mogu podvesti pod očigledno nezakonit sadržaj o kome bi administrator portala morao voditi računa.

² Sažet prikaz ovih presuda dat je u poglavlju *Odgovornost portala za komentare korisnika*, Zbirka biltena: Evropski sud za ljudska prava i sloboda izražavanja, HRA, Podgorica, 2018. Zbirka dostupna na: [http://www.hraction.org/wp-content/uploads/2018/11/Tematska-zbirga-biltena-CG.pdf](http://www.hrraction.org/wp-content/uploads/2018/11/Tematska-zbirga-biltena-CG.pdf).

Predlogom stava 3 se propisuje obaveza objavljivanja pravila komentarisanja kako bi oni koji žele objaviti komentare unaprijed znali što je dopušteno a što nije, kako je i obrazloženo u predlogu grupe NVO i pojedinaca na Nacrt zakona.

Predlog amandmana 3

Zaštita ugleda autora, član 38

Član 38 Nacrta dopuniti tako da glasi:

Novinar ima pravo da odbije da pripremi, napiše ili učestvuje u oblikovanju sadržaja koji je suprotan zakonu i Etičkom kodeksu, uz pisano objašnjenje glavnom uredniku.

Novinaru iz razloga navedenih u stavu 1 ovog člana ne može prestati radni odnos, **umanjiti-ne može mu biti umanjena** zarada ili naknada za rad, niti se **može** na drugi način staviti u nepovoljni položaj.

Ako novinar u slučaju spora iznese činjenice koje opravdavaju sumnju da je otkaz ugovora o radu, umanjenje zarade ili naknade za rad ili stavljanje u nepovoljniji položaj posljedica odbijanja izvršenja naloga iz stava 1 ovog člana, teret dokazivanja je na osnivaču.

Obrazloženje:

Predloženim stavom 3 se omogućava nesmetani rad novinara i očuvanje njihovog integriteta ako dođe do izmjene u programskom sadržaju prilikom uredničke obrade. Iako se u članu 39 Nacrta navodi da se na prava, obaveze i odgovornosti novinara i zaposlenih u mediju shodno primjenju odredbe Zakona o radu, ako ovim zakonom nije drugačije određeno, treba imati u vidu da je Zakonom o radu propisano da je teret dokazivanja na poslodavcu samo u sporu povodom prestanka radnog odnosa (čl. 143d, st. 2)³, pa se na predloženi način omogućava zaštita novinara i u drugim slučajevima stavljanja u nepovoljni položaj. Ova jača zaštita novinara nije zabranjena Zakonom o radu ili drugim zakonima, a opravdana je javnim značajem novinarskog posla i rizicima koje podrazumijeva upotreba prava na slobodu izražavanja. Konačno, predloženim izmjenama u stavu 2 se omogućava i preciznije tumačenje norme.

³ Zakon o radu, Sl. list CG", br. 49/2008, 26/2009 - ispr., 88/2009 - dr. zakon, 26/2010 - dr. zakon, 59/2011, 66/2012, 31/2014, 53/2014 - dr. zakon i 4/2018 - odluka US.

Predlog amandmana 4

Zaštita izvora informacija, član 40

Član 40 Nacrta izmijeniti tako da glasi:

„Novinar i druga lica (glavni urednik, urednik za pojedina izdanja ili rubrike i autor koji nije novinar) koja se, u toku prikupljanja, uredničke obrade ili objavljivanja programskog sadržaja, upoznaju sa informacijama koje bi mogle da ukažu na identitet izvora informacije nijesu dužni da otkriju izvor informacije.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, a kada je to ograničenje neophodno radi zaštite interesa nacionalne bezbjednosti, teritorijalne cjelovitosti, zaštite zdravlja i otkrivanja krivičnih djela zapriječenih kaznom od 5 godina ili više, lica iz stava 1 ovog člana dužna su da otkriju izvor informacije.

Državno tužilaštvo može, u navedenim slučajevima iz stava 2 ovoga člana, podnijeti nadležnom sudu zahtjev da novinar otkrije podatke o izvoru informacije.

Prilikom donošenja odluke o saslušanju lica iz stava 1 ovog člana na okolnosti izvora informacije, sud će posebno voditi računa o tome da **je neosporno utvrđeno da li je izvor informacije** u neposrednoj vezi sa konkretnim slučajem, da **ne postoji razumna alternativna mjera otkrivanju izvora informacije ili da je državno tužilaštvo koje zahtjeva iznošenje podataka o izvoru informacije tu mjeru već iskoristilo li se informacija može pribaviti iz drugih izvora** i da **li je** na zakonu zasnovan **legitiman** interes za otkrivanje podataka o izvoru informacije **iz stava 2 ovoga člana** preteže u odnosu na **interes za zaštitom** izvora informacije.

Prilikom odlučivanja o tome da li je otkrivanje izvora informacije neophodno, sud će uzeti u obzir:

- **da li je pretežna potreba za otkrivanjem izvora dokazana;**
- **da li su okolnosti izuzetne i ozbiljne,**
- **da li potreba za otkrivanjem izvora odgovara izrazitoj društvenoj potrebi.**

Sud može, cijeneći okolnosti slučaja, isključiti javnost u toku iznošenja podataka o izvoru informacije i upozoriti lica koja prisustvuju glavnom pretresu na kojem je javnost isključena da su dužna da kao tajnu čuvaju sve što su na pretresu saznala i ukazaće da odavanje tajne predstavlja krivično djelo.”

Obrazloženje:

Kako se u Nacrtu odstupa od zaštite izvora na apsolutan način, kakva je do sada postojala u crnogorskom Zakonu o medijima, neophodno je uspostaviti jasna pravila u odnosu na zaštitu tajnosti izvora. Predloženi član je dopunjen stavovima izrađenim po uzoru na Preporuku Komiteta ministara Savjeta Evrope No. R (2000) 7 o pravu novinara da ne otkriju njihove izvore informacija, na koju se i Evropski sud za ljudska prava poziva u svojim presudama i koja odražava evropske standarde u ovom domenu (vidi npr. presudu u predmetu *Nagla v. Latvia*, 2013, st. 32 i 33). Takođe, Zakon o medijima Republike Hrvatske sadrži preciznije odredbe, koje su očigledno utemeljene u pomenutoj preporuci.

Predlog amandmana 5

Dužna novinarska pažnja, član 42

Član 42 Nacrta izmijeniti tako da glasi:

“Autor programskog sadržaja i odgovorni urednik postupaju s dužnom profesionalnom pažnjom ako:

- preduzmu sve razumne mjere da, primjereno okolnostima, provjere istinitost i potpunost informacije;

- nastoje da onome na koga se odnosi informacija blagovremeno pruže priliku da se izjasni, osim u slučaju opravdanog razloga za hitno objavljivanje;

- prije objavljivanja informacije iz privatnog života bez pristanka osobe na koju se informacija odnosi, provjeravaju da li za to postoji opravdan razlog u skladu sa članom 55;

- tuđe informacije i mišljenja prenesu i objave vjerodostojno, a ako su informacija ili mišljenje prenijeti iz drugog medija, uz navođenje medija iz kojeg su prenijeti;

- prije objavljivanja mišljenja koje vrijeđa čast ili ugled osobe, provjere da li je mišljenje izraženo o temi o kojoj postoji opravdani interes javnosti da bude upoznata i da li za njega postoji neka činjenična osnova.

Stepen dužne profesionalne pažnje mora biti srazmjeran težini moguće povrede prava osobe na koju se informacija odnosi.

~~je dužan da prije objavljivanja informacije o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, s pažnjom primjerenom okolnostima, provjeri njeno porijeklo, istinitost i potpunost.~~

Dužna novinarska pažnja se u sudskim postupcima cijeni od slučaja do slučaja, u zavisnosti od samog događaja i okolnosti.“

Obrazloženje:

Dužnu novinarsku pažnju nije dovoljno definisati samo kao obavezu autora programskog sadržaja da prije objavljivanja informacije, sa pažnjom primjerenim okolnostima, provjeri njeno porijeklo, istinitost i potpunost, posebno jer je dalje predviđeno da se dužna novinarska pažnja cijeni u sudskim postupcima od slučaja do slučaja, odnosno u zavisnosti od samog događaja i okolnosti.

Evropski sud za ljudska prava je utvrdio pravilo da zaštita koju novinari uživaju na osnovu člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima u vezi s izvještavanjem o pitanjima od javnog interesa zavisi od toga da li oni postupaju u dobroj vjeri (savjesno) da bi obezbijedili tačne i pouzdane informacije u skladu sa etikom novinarstva (*Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway* [GC], no. 21980/93, st. 65). U brojnim presudama, ovaj sud se pozivao na pravila novinarske profesije koje je smatrao posebno značajnim za procjenu savjesnosti, odnosno, i sam je definisao pravila ”savjesnog postupanja”, koja novinare oslobađaju od odgovornosti za povredu časti, ugleda ili privatnosti u užem smislu u slučaju objavljivanja netačnih informacija ili informacija iz privatnog života.

Uslov za dopuštenost objavljivanja jeste i to da je *prije objavljivanja* informacija provjeravana sa dužnom pažnjom tj. dužnom profesionalnom pažnjom, u razumnoj mjeri, u skladu s okolnostima svakog slučaja. Pažnja koja je primjerena okolnostima jeste ona pažnja koju su novinaru *nalagale okolnosti slučaja*. Riječ je o standardu u pogledu provjere istinitosti i potpunosti informacije i drugih uslova za dopuštenost objavljivanja, koji se razlikuju prema tome da li se radi o informaciji koja je uopšte podobna da nekome nanese štetu ili ne, odnosno, ako jeste, u kojoj mjeri, i koliki je stepen provjere istinitosti razumno očekivati. Ako je u vrijeme objavljivanja novinar imao dovoljno razloga da vjeruje da je određena informacija istinita, treba smatrati da je savjesno postupao – ovo je propisano u predloženom članu 20a "Isključenje odgovornosti za štetu" stav 1 tačka 2. Evropski sud za ljudska prava je prepoznao značaj brzine objavljivanja vijesti u medijskom poslu, i naglasio da su vijesti "roba koja nestaje, pa odložiti njihovo objavljivanje, makar i za kratak period, može da im oduzme svu vrijednost i zanimljivost" (*Sunday Times (br. 2) protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1991). Zbog toga se ovaj standard dužne pažnje mora procjenjivati u kontekstu onoga što je razumno preduzeti u kratkom roku da bi se provjerila istinitost vijesti, a što se mora cijeliti u svakom konkretnom slučaju. Na primjer, Evropski sud je cijenio "u kojoj mjeri je novinar razumno mogao smatrati svoje izvore pouzdanim, imajući u vidu njihove optužbe. Ovo pitanje mora se razmatrati u svjetlu situacije u kojoj se novinar tada našao, a ne s naknadnom pameću" (*Bladet Tromsø and Stensaas protiv Norveške*, stav 66).

Obaveza prethodne provjere s dužnom pažnjom ne znači da je dopušteno objaviti informaciju samo ako je novinar stekao potpuno uvjerenje o njenoj istinitosti. I informacije u pogledu kojih je ostala njegova sumnja da li su istinite, mogu se objaviti kada postoji *opravdani interes* za njihovo objavljivanje, s tim što onda postoji obaveza da se ukaže javnosti na tu sumnju, odnosno razloge za nju: ono što je neizvjesno, ne smije se prikazivati kao izvjesno, ni prećutati da nije izvjesno, a druge informacije ne smiju se graditi na takvoj informaciji. Evropski sud je naglasio da je veoma bitno na koji način se predstavlja informacija u odnosu na koju ne postoje dokazi o istinitosti, uključujući na primjer, da li je upotrijebljen upitni oblik rečenice (*Bladet Tromsø, Flux protiv Moldavije*, br. 6, itd.). Ako novinar propusti da ukaže na to da informacija nije nesumnjiva, ne postupa sa dužnom pažnjom. Tako, u predmetu *Europapresholding protiv Hrvatske*, 2009, Sud je utvrdio da nema kršenja čl. 10 Konvencije, pored ostalog i zbog toga što urednik Globusa nije postupao u skladu sa dužnom pažnjom:

"... ako je urednik Globusa, koristeći svoju uredničku slobodu odlučivanja, s obzirom na vremenska ograničenja i sredstva raspoloživa za provjeru podataka, odlučio objaviti predmetnu informaciju bez da je na odgovarajući način provjerio njezinu istinitost, trebao je odabrati oprezniji pristup. U tom slučaju, trebalo je jasno dati do znanja da je riječ o informaciji čiji je izvor novinarka E.V. i ta informacija nije trebala biti predstavljena kao nesporna činjenica. Kako je već napomenuto (vidi stav 60), svaki je neobaviješteni čitalac mogao izvesti zaključak da je neprikladno ponašanje B.Š. čvrsto utemeljeno u činjenicama i da nije predmet rasprave te ne bi mogao razabrati da informacija zapravo dolazi od E.V..." (st. 60).

U dužnost novinarske pažnje spada i *obraćanje onome na koga se informacija odnosi*, kako bi se prije objavljivanja čulo šta subjekt informacije o tome ima da kaže. Ako se ni sa dužnom pažnjom, odnosno s razumnim nastojanjem da se stupi u kontakt sa onim na koga se informacija odnosi, nije moglo prethodno utvrditi da je neistinita, objavljivanje je dopušteno. Međutim, važno je i ovdje imati u vidu težinu moguće štetne posljedice, odnosno povrede prava do koje može doći u slučaju objavljivanja (vidi posljednji stav). U slučaju *Flux protiv Moldavije (br. 6)*, 2008, Sud je presudio u korist tužene države, našavši da je novinar postupio neprofesionalno, jer uprkos tome što je iznio teške optužbe o korupciji na račun tužioca nije ni pokušao da od njega dobije izjavu, a ni naknadno nije prihvatio da

objavi njegovo izjašnjenje o tim optužbama. Takođe, u predmetu *Europapressholding protiv Hrvatske*, Sud je naglasio:

”potreban je poseban oprez kada posebno ozbiljne navode i optužbe iznese jedna strana u sporu. U takvim situacijama novinari bi, umjesto da automatski vjeruju takvim navodima, trebali utvrditi jesu li oni istiniti tako da potraže dodatne informacije i, ako je potrebno, da saslušaju verziju činjenica suprotne strane” (st. 68).

Nije opravdano objaviti svaku istinitu informaciju iz nečijeg privatnog života. U tome je suština prava na privatnost, na čiju zaštitu imaju pravo i državni funkcioneri i političari i druge javne ličnosti. Novinari i urednici imaju obavezu da provjere, u slučaju kada saznaju za informaciju iz privatnog života za čije objavljivanje nemaju pristanak osobe na koju se odnosi, ili svih osoba na koju se informacija odnosi, da li se radi o slučaju u kome je opravdano objaviti tu informaciju u javnom interesu koji preteže nad pojedinačnim interesom zaštite privatnosti.

Nedopuštene tvrdnje koje je davalac izjave ili intervjua iznio novinaru na radiju ili televiziji (prenos nekog događaja, emisija u studiju, kontakt emisija i dr.), iako ih radio odnosno televizija objavljuje, nisu nedopuštena pronošenja. U slučaju *Thoma protiv Luksemburga*, 2001, Evropski sud za ljudska prava je izjavio: “Opšti uslov za novinare da se sistematski i formalno distanciraju od sadržaja navoda koji bi mogao da uvrijedi ili provocira druge ili ošteti njihov ugled nije u skladu sa ulogom štampe da pruži informacije o aktuelnim dešavanjima, mišljenjima i idejama” (st. 64).

Ako se medij, međutim, na bilo koji način pridružio tuđoj nedopuštenoj tvrdnji koju je objavio prihvatajući je kao svoju (*recimo, komentarom, redakcijskom opremom, podnaslovom i sl.*), smatraće se da je objavljena nedopuštena tvrdnja njegova sopstvena (vidi gore citiranu presudu *Europapress Holding protiv Hrvatske*, st. 60).

Novinar ne odgovara ni ako je vjerno prenio informaciju od javnog interesa koju mu je drugi saopštio, a kažnjavanje u takvom slučaju može da bude opravdano samo kada postoje naročito jaki razlozi (*Jersild v. Denmark*, 1994, st. 35, *Pedesen and Baadsgard v. Denmark*, 2004, st. 77). Zakon o javnom informisanju i medijima Republike Srbije u čl. 9, st. 2 (“Obaveza novinarske pažnje”), navodi: “Urednik i novinar dužni su da preuzete informacije, ideje i mišljenja prenesu verodostojno i potpuno, a ako se informacija preuzima iz drugog medija - da navedu i naziv tog medija.”

”Sloboda izražavanja obuhvata i mišljenja koja uzburjuju, vrijeđaju, šokiraju, jer su takvi zahtjevi pluralizma... u demokratskom društvu”. Međutim, nije dozvoljeno objaviti sva uvredljiva mišljenja, već samo ona koja ne predstavljaju bezrazložni lični napad, već koja imaju neko utemeljenje u činjenicama i koja se tiču rasprave od opravdanog javnog interesa.⁴

Ispitivanje informacija prije objavljivanja mora biti primjereno težini tvrdnji koje se iznose (*Prager and Oberschlick v. Austria*, 1995, st. 37), odnosno visini štete koja bi mogla nastati njihovim objavljivanjem. Ako su činjenične tvrdnje izuzetno ozbiljne, mora se pokazati najveći mogući oprez u njihovoj provjeri i umjerenost prilikom njihovog objavljivanja, a nikako njihovo pojačavanje, čineći stvar na taj način dramatičnijom nego što jeste (*Radio France and others v. France*, 2004, st. 39). Dakle, novinar uvijek mora da djeluje sa sviješću o mogućim posljedicama objavljivanja, a sa težinom moguće posljedice objavljivanja srazmjerno raste i stepen njegove dužne pažnje pri prethodnoj provjeri. U presudi *Cumpana i Mazare protiv Rumunije*, 2004, Veliko vijeće Evropskog suda naglasilo:

⁴ Detaljnije vidi poglavlje *Uvreda*, Zbirka biltena: Evropski sud za ljudska prava i sloboda izražavanja, HRA, Podgorica, 2018. Zbirka dostupna na: [http://www.hraction.org/wp-content/uploads/2018/11/Tematska-zbirga-biltena-CG.pdf](http://www.hrraction.org/wp-content/uploads/2018/11/Tematska-zbirga-biltena-CG.pdf).

”Iako uloga medija svakako podrazumijeva obavezu obavještanja javnosti o postojanju sumnje u pronevjere lokalnih izabranih predstavnika i javnih službenika, javno optuživanje konkretnih pojedinaca prozivanjem po imenu i funkciji postavlja pred podnosiocima predstavke obavezu da pruže dovoljnu činjeničnu osnovu za takve tvrdnje... Ovo pogotovo jer su optužbe bile takve prirode da bi g-đu R.M. da su tačne činile krivično odgovornom” (st. 101-102).

Pažnja primerena okolnostima je ona pažnja koju su dobrom novinaru dopuštale i nalogale okolnosti konkretnog slučaja, imajući u vidu pravila novinarske struke. Pravni standard takve pažnje direktno je srazmeran težini povrede prava, ili interesa koju bi objavljivanje informacije moglo izazvati što znači da je potrebna veća i brižljivija pažnja pri proveri činjenične osnove informacije što su teže optužbe koje informacija sadrži. (Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 2898/2007 od 13.3.2008. godine).

Predlog amandmana 6

Isključenje odgovornosti za štetu, član 43

Član 43 Nacrta dopuniti tako da glasi:

„Osnivač medija, odgovorni urednik i autor programskog sadržaja neće odgovarati za štetu ako su postupali u skladu sa dužnom novinarskom pažnjom, odnosno ako je programski sadržaj kojim je šteta učinjena:

- 1) vjerno prenijet iz rasprave na sjednici tijela zakonodavne, izvršne ili sudske vlasti, tijela jedinice lokalne samouprave, sa javnog skupa ili je prenijet iz akata državnih organa, javnih ustanova i drugih pravnih lica kojima su povjerena javna ovlašćenja, **a novinar, urednik odnosno osnivač nisu postupali s dužnom novinarskom pažnjom;**
- 2) od javnog interesa i prenijet kao citat iz drugog medija ili objavljen unutar intervjua, osim ako pojedini dijelovi citata ili intervjua sadrže očigledne uvrede ili klevete;
- 3) **u suštini istinit, a netačan samo u nebitnim elementima, osim ako se sadržaj odnosi na informacije iz privatnog života objavljene protivno odredbama ovog zakona (čl. 54 i 55);**
- 4) **zasnovan na informacijama za koje su autor i urednik imali osnovani razlog da vjeruju da su potpune ili istinite, a postojao je opravdan interes javnosti da bude upoznata;**
- 5) **iz privatnog života, istinit ili potpun, a iz okolnosti slučaja proizilazi da je autor u dobroj vjeri zaključio da se oštećeni slaže s objavljivanjem.**

Prilikom utvrđivanja odgovornosti lica iz stava 1 ovog člana, sud će uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, a naročito način, oblik i vrijeme iznošenja programskog sadržaja, razloge za hitnost objavljivanja, kao i da li bi šteta nastala i u slučaju da programski sadržaj nije objavljen.“

Obrazloženje:

Zbog sudskih postupaka protiv novinara u Crnoj Gori i često ne najboljeg snalaženja sudova u primjeni standarda iz prakse Evropskog suda, potrebno je da se Zakonom o medijima što preciznije propiše kada osnivač medija, odgovorni urednik i novinar ne odgovaraju za štetu nastalu objavljivanjem ili prenošenjem sadržaja. Upravo radi lakšeg snalaženja propisane su i dodatne

situacije kada se isključuje odgovornost za naknadu štete. Predloženim situacijama se Evropski sud za ljudska prava bavio u svojoj praksi, a one su utemeljene i na postojećim zakonskim rješenjima drugih država. Predloženom tačkom 3 bi se obezbijedilo da se u svakom konkretnom slučaju cijeni da li je u bitnom sadržaj istinit, te da li se eventualne neistinitosti odnose na informacije od perifernog značaja u odnosu na glavnu. Ovakvo zakonsko rješenje sadrže i Zakoni o zaštiti od klevete u FBiH koji utvrđuju kao izuzetak od odgovornosti za klevetu "ako je izražavanjem izneseno mišljenje ili ako je to izražavanje u suštini istinito, a netačno samo u nebitnim elementima".⁵ Takođe, i predlog zakona o kleveti koji je predstavljen u Domu lordova britanskog parlamenta predviđa da tuženi može da se pozove na odbranu da je publikacija bila "suštinski istinita".⁶ Predloženom tačkom 4, se obezbjeđuje procjena da li postoje okolnosti koje isključuju odgovornost za štetu uzima se u obzir da li se radi o informaciji za koju postoji opravdan interes javnosti da bude upoznata. Postoji brojna sudska praksa Evropskog suda vezano za izražavanje mišljenja o pitanjima od javnog interesa. Tako je, na primjer, Sud u slučaju *Thorgeirson protiv Islanda* (1992.) u kome je podnosilac predstavke zbog objavljenih tekstova o navodnoj brutalnosti policije zasnovanih na pričama navodnih žrtava osuđen na klevetu, našao da je povrijeđen član 10 "jer su se tekstovi pojavili u trenutku kada je postojala javna rasprava o brutalnostima policije, te da su se tekstovi bavili ozbiljnim pitanjima od javnog interesa." Konačno, tačkom 5 se precizira i da postupanje sa dužnom novinarskom pažnjom uključuje i slučaj da je programski sadržaj kojim je šteta učinjena iz privatnog života, istinit ili potpun, a iz okolnosti slučaja proizilazi da je autor u dobroj vjeri zaključio da se oštećeni slaže s objavljivanjem u skladu sa predloženim izmjenama člana 54 Nacrta kojima bi se uredilo pitanje davanja pristanka na objavljivanje informacija iz privatnog života.

Predlog amandmana 7

Pravo na privatnost, član 54

Član 54 Nacrta dopuniti tako da glasi:

"Mediji su dužni da poštuju pravo na privatnost i porodični život.

Informacija iz privatnog života, odnosno lični zapis bez obzira na formu, zapis lika i zapis glasa ne mogu se objaviti bez pristanka lica čije riječi, lik odnosno glas zapis sadrži ili na čiji se privatni život informacija odnosi, ako se pri objavljivanju može zaključiti koje je to lice.

Pristanak je potreban i za neposredni prenos lika ili glasa putem elektronskih medija.

Informacija i zapis iz stava 2 ovog člana ne mogu se objaviti ni bez pristanka onoga kome su namijenjeni, ako bi objavljivanjem bilo povrijeđeno pravo na privatnost ili drugo pravo tog lica.

Pristanak dat za jedno objavljivanje, za određeni način objavljivanja, odnosno za objavljivanje u određenom cilju, ne smatra se pristankom za ponovljeno objavljivanje, za objavljivanje na drugi način, odnosno za objavljivanje za druge ciljeve.

⁵ Član 7 Zakona o zaštiti od klevete Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 19/03) "Službene novine Federacije BiH", broj 73/05 /28.12.2005./i čl. 5 Zakona o zaštiti od klevete Republike Srpske BiH (Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01).

⁶ Vidi www.parliament.uk za cjelokupan tekst *Defamation Act*.

Ako je za pristanak za pribavljanje informacije, odnosno za pribavljanje ili uvid u zapis, primljena naknada, smatra se da je dat i pristanak za objavljivanje.

Ako je lice iz stava 2 ovog člana umrlo, pristanak za objavljivanje daju bračni drug umrlog, djeca od navršene šesnaeste godine života samostalno, roditelji ili braća i sestre, pravno lice čiji je umrli bio učesnik (organ, član, zaposleni), ako se informacija odnosno zapis tiče njegovog učešća u tom pravnom licu, odnosno lice koje je ovlastio umrli.

Prestankom pravnog lica ne prestaje pravo učesnika pravnog lica koga se lično tiče informacija odnosno zapis.

Smatra se da je pristanak dat čim ga je dalo neko od lica iz stava 7 ovog člana, bez obzira da li su druga lica odbila da ga daju.

Pravo iz stava 1 ovog člana obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja na način da se pravo na privatnost nosioca javne funkcije štiti, osim u slučajevima koji su u vezi sa funkcijom koju obavlja.“

Obrazloženje:

Cilj predloženih dopuna je da obezbijedi pravo na zaštitu privatnosti, odnosno zaštitu informacija iz privatnog života od objavljivanja u medijima. Koncept privatnog života obuhvata lične informacije za koje ljudi imaju legitimno pravo da očekuju da ne budu objavljene bez njihovog pristanka, i to i bez obzira na istinitost tih informacija. Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da objavljivanje činjenica, koje su i istinite i opisuju stvarne događaje, može biti zabranjeno zbog obaveze poštovanja prava na privatnost (*Markt Intern Verlag GmbH i Klaus Beermann protiv Njemačke*, 1989, st. 35).⁷ Objavljivanje podataka iz privatnog života može biti iznošenje tih podataka kao sopstvenog znanja ili pronošnje, kao tuđeg znanja. Objavljivanje je neovlašćeno ako lice čijeg se privatnog života tiče objavljeni podatak, nije dalo važeći pristanak za objavljivanje, a ne postoji ni zakonsko ovlašćenje za objavljivanje bez pristanka. Privatnost uključuje i pravo na upotrebu nečijeg lika, pa objavljivanje fotografije prema tome spada u okvire zaštićenog privatnog života (vidi *Von Hannover v. Germany*, st. 50-53), kao i upotreba glasa, privatnih zapisa ili prepiske. Osnovni vidovi povrede prava na privatni život su: neovlašćeno objavljivanje podataka iz privatnog života (na primjer, podataka o seksualnim navikama, ljubavnim vezama, higijeni i urednosti stana, porodičnim prilikama), slikovnih zapisa nečijeg lika (fotografija, filmskog, video i drugog snimka nekog lica, uključujući i neposredno prenošenje lika ili glasa putem radija ili televizije), tonskog zapisa nečijeg glasa (na primer, magnetofonskog, kasetofonskog, digitalnog i drugog snimka onoga što je neko izgovorio, uključujući i direktno prenošenje) i nečijih ličnih pisanih zapisa (dnevnika, pisama, poruka lične prirode i dr). Predložene odredbe predstavljaju princip da se informacije iz privatnog života ne mogu objaviti bez pristanka osoba na koje se odnose, odnosno kojima su namjenjene, osim izuzetno, u slučajevima kada nad pojedinačnim pravom na zaštitu privatnosti preovladava opravdani javni interes za objavljivanjem informacije, kada se radi o informaciji sa javnog mjesta ili kada je osoba prethodno svojevolski privlačila pažnju medija na svoj privatni život. Konačno, predlaže se i uređivanje davanja pristanka u slučaju da je lice umrlo. Predložene dopune čine logičnu cjelinu sa članom 55 Nacrta kojim se preciziraju slučajevi kada se informacije, odnosno lični zapis mogu objaviti bez pristanka.

⁷ Detaljnije vidi poglavlje *Privatnost*, Zbirka biltena: Evropski sud za ljudska prava i sloboda izražavanja, HRA, Podgorica, 2018. Zbirka dostupna na: <http://www.hracion.org/wp-content/uploads/2018/11/Tematska-zbirga-biltena-CG.pdf>.

Predlog amandmana 8

Procesni aspekti zaštite pojedinih prava, član 57

Poglavlje *Procesni aspekti zaštite pojedinih prava* započeti dodavanjem 2 nova člana 57 i 58 i to:

člana 57 koji glasi:

„Lice čije bi pravo bilo povrijeđeno objavljivanjem informacije, odnosno sadržaja iz člana 54 ovog zakona može zahtijevati da sud privremenom mjerom, najduže do pravnosnažnog okončanja postupka, zabrani odgovornom uredniku da ponovo objavi istu informaciju, odnosno sadržaj.

Podnosilac tužbe mora učiniti vjerovatnim da postoji opasnost da će informacija, odnosno sadržaj biti ponovo objavljen, kao i da bi se ponovnim objavljivanjem informacije, odnosno sadržaja povrijedilo njegovo pravo ili interes iz člana 54 ovog zakona.

Sud o predlogu za određivanje privremene mjere odlučuje u roku od 6 časova od njegovog podnošenja.

Prigovor protiv odluke o određivanju privremene mjere izjavljuje se u roku od 24 sata od prijema, a sud o prigovoru odlučuje u roku od 24 sata.”

Dosadašnji član 57 Nacrta postaje član 59 itd.

Napomena: u ovom i narednom predlogu amandmana 9 izvršena je numeracija kako je upravo predloženo, dok je u predlozima poslednja dva amandmana zadržana postojeća numeracija iz Nacrta u cilju lakšeg praćenja promjena koje se predlažu.

Obrazloženje:

Vidi obrazloženje predloga amandmana 9 u nastavku.

Predlog amandmana 9

Dodavanje člana 58 koji glasi:

“Uz tužbu iz člana 56 ovog zakona, kao i uz predlog za privremenu zabranu ponovnog objavljivanja informacije iz člana 57 stav 3, odnosno predlog državnog tužioca iz člana 59 ovog zakona nadležni sud može zaprijetiti odgovornom uredniku i/ili osnivaču medija da će platiti primjereni novčani iznos tužiocu, odnosno državnom budžetu u slučaju iz člana 60, ako postupe protivno odluci suda.“

Obrazloženje:

Iako Zakon o parničnom postupku i Zakon o izvršnom postupku u načelu omogućavaju da se u građanskom postupku po tužbi za zaštitu časti i ugleda zatraži od suda da odredi privremenu zabranu objavljivanja sadržaja, navedenim zakonima nije precizirana ovakva mjera ni propisan rok u kome sud mora odlučiti po tom zahtjevu. Predlažemo da se po ugledu na Zakon o javnom

informisanju i medijima Srbije (čl. 104 i čl. 105) uvedu navedeni članovi, i propiše rok od 6 časova za odlučivanje suda po predlogu za određivanje privremene mjere, koji je isti kao u slučaju odlučivanja po zahtjevu državnog tužioca kako se i predlaže u Nacrtu: „po predlogu iz stava 1 ovog člana sud odlučuje u roku od 6 časova od njegovog podnošenja.“ Na predloženi način se obezbjeđuje pravovremena zaštita zakonom zaštićenog interesa lica jer se pravovremeno sprječava vrijeđanje časti ili integriteta pojedinca, iznošenje ili prenošenje neistinitih navoda o njegovom životu, znanju i sposobnostima. Takođe, predloženi zaprijećeni novčani iznos doprinosi očekivanjima da odgovorni urednik postupi u skladu sa odlukom suda.

Predlog amandmana 10

Pravo na ispravku, član 65

Posle člana 65 Nacrta dodati novi član koji glasi:

„Za lice nesposobno da se samo stara o svojim interesima, objavljivanje ispravke ili odgovora može tražiti njegov zakonski zastupnik, a za pravno lice-ovlašćeni organ pravnog lica.

Učesnik pravnog lica (član, organ, zaposleni) ima pravo na samostalnu ispravku ili odgovor, ako se objavljeni programski sadržaj odnosi kako na pravno lice tako i lično na učesnika.

Ako je fizičko lice na koje se odnosi programski sadržaj umrlo, pravo na objavljivanje ispravke i odgovora imaju: supružnik, djeca, roditelji, pravno lice čiji je učesnik bio umrli kada se programski sadržaj tiče njegovog učešća u pravnom licu, kao i druga lica čiju uspomenu na umrlog može da povrijedi, odnosno povrijeđuje objavljeni programski sadržaj.

Ako je pravno lice na koje se odnosi programski sadržaj prestalo da postoji, pravo na odgovor i ispravku imaju učesnici u tom pravnom licu.

Objavljivanjem ispravke ili odgovora jednog od lica iz st. 1 i 2 ovog člana, prestaje pravo na ispravku i odgovor ostalih lica kad se zahtijevani ispravka ili odgovor odnosi na iste djelove programskog sadržaja.“

Obrazloženje:

Nacrtom nije propisao postupanje u situacijama u kojima više ne postoji fizičko ili pravno lice na koje se odnosi sporni programski sadržaj, pri čemu se tim nepostojanjem (smrt ili prestanak postojanja) ne gubi pravo na ispravku i odgovor. Takođe nije predviđena situacija u kojoj se sporni programski sadržaj odnosi na lice nesposobno da se samo stara o svojim interesima. Usvajanje predloženih rješenja bi se obezbijedilo otklanjanje eventualnih posljedica spornog medijskog sadržaja u svakom slučaju i bez obzira da li je lice živo, odnosno da li i dalje postoji pravno lice. Konačno, predlogom se pruža pravo i zaposlenom da ispravi ili odgovori na programski sadržaj koji se odnosi kako na pravno lice tako i na njega lično. Slična rješenja sadrži i Zakon o javnom informisanju i medijima Republike Srbije⁸ kao i Zakon o medijima Republike Hrvatske.

⁸ Zakon o javnom informisanju i medijima Republike Srbije, ("Sl. glasnik RS", br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 - autentično tumačenje), čl. 80.

Predlog amandmana 11

Procesni aspekti objavljivanja odgovora odnosno ispravke, član 70

Član 70, stav 2 Nacrta dopuniti tako da glasi:

„Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana isteka roka za objavljivanje ispravke ili odgovora. Ako se programski sadržaj odnosi na lice koje je umrlo, odnosno na pravno lice koje je prestalo da postoji, u toku roka za traženje objavljivanja ispravke ili odgovora odnosno roka za tužbu za objavljivanje ispravke ili odgovora, rok teče iznova od dana smrti lica, odnosno od dana prestanka pravnog lica.“

Obrazloženje:

U skladu sa obrazloženjem predloga amandmana 10 poželjno bi bilo iskorisiti priliku i dosljedno omogućiti i podnošenje tužbe za ispravku ili odgovor i u slučaju smrti lica, odnosno prestanka postojanja pravnog lica.